

AGORA

Institutblad for Klassisk Arkæologi og Oldtid og Middelalder

4

1997

AUGUST

Indhold:

Velkomst til de nye studerende	1
Redaktionelt forord	3
Nekrolog	4
Tak	5
Næste semesters undervisning	6
Undervisningsbeskrivelser	16
<i>Alt andet (fortsættelse af debatten om videnskabelig metode)</i>	
Lars Albinus, <i>Nyt fra den religionsvidenskabelige front</i>	22
Christoffer Gertz Bech, <i>Relativisme, humanisme og dannelse i Faklen</i>	24
C. Gertz Bech, K. Jacobsen, L. Vestergaard, <i>Odysseus - frit efter Homer</i> (fortsat fra forrige numre).....	28

Under rubrikken Meddelelser fra Institut fra Oldtids- og Middelalderforskning og Institut for Klassisk Arkæologi bringes informationer om institutternes aktiviteter og undervisning. Kun når de er underskrevet med navn ledsaget af funktion i de pågældende organer, har disse meddelelser officiel karakter.

Alle øvrige indlæg dækker udelukkende underskriverens/underskrivernes personlige mening.

ISSN 0106 - 2913

AGORA. Institut for klassisk arkæologi og Institut for Oldtids- og Middelalderforskning, Aarhus Universitet. Red.: Institut for Oldtids- og Middelalderf., Nordre Ringgade, bygn. 415, 8000 Århus C. Tlf. 89 42 20 52.

Redaktion: Ittai Gradel, Kristine Jacobsen, Erik Kristensen, Anne Mette Lauritsen, Dorthe Nissen, Søren Sørensen og Giuseppe Torresin.

Redaktionen ønsker at takke Annette Hoffbeck og Jytte Bisgaard Møller fra det hum. fakultets trykkeri for deres hjælp til fremstillingen af Agora.

Velkomst til de nye studerende

Årets vigtigste - og sjoveste - begivenhed er modtagelsen af de nye studerende. Det er en vigtig begivenhed for jer, og en spændende begivenhed for os (de "ældre" studerende og underviserne)!

I den forløbne måned har der hersket stor travlhed på institutterne, hvor alle, der på en eller anden måde er involveret i modtagelsen af de "nye", har haft rigeligt at se til. Spørg bare studievejlederne eller jeres tutorer. Især satte det grå hår i hovedet, da vi fandt ud af, hvor mange I faktisk er, for det kunne nemlig godt give pladsproblemer. Heldigvis ser de praktiske problemer nu ud til at være løst, bl.a. er det propædeutiske kursus i græsk blevet dubleret, og det er noget ganske nyt og, indtil nu, uhørt.

Det faktum at I, de "nye", vitterligt er mange skal naturligvis ikke kun ses som et problem. Det åbner selvfølgelig også op for nye muligheder, især i sociale sammenhænge (fester, ekskursioner, studiekredse og lign.). Derudover er det utroligt spændende og rart at se, at de klassiske fag, så at sige, har fået en renaissance. Nye fagfæller er altid velkomne, og I er i særdeleshed velkomne til at skrive til eller til på anden vis at bidrage til vores fælles instiutavis *Agora*.

Dette nummer af *Agora* udmærker sig ved at være af et temmeligt beskedent omfang; årsagen hertil fremgår vist af det redaktionelle forord. Normalt udkommer *Agora* seks gange årligt og har et omfang af ca. 40-50 sider. Indholdet er meget varieret. Det drejer sig både om specialeresuméer, opgaver, anmeldelser, artikler af mere eller mindre videnskabelig karakter og sidst - men ikke mindst - vores tegneserie. Alle, også folk uden direkte tilknytning til de klassiske fag, bidrager og er velkomne til at bidrage til *Agora*. I øvrigt er det altid muligt at få ældre numre af *Agora* ved henvendelse til et af redaktionens medlemmer. Redaktionen består i øjeblikket af fire studerende og tre lærere, men vi er selvfølgelig altid parate til at udvide.

Når festerne og tysklandsturen er vel overstået (forhåbentlig da!) melder hverdagen sig på institutterne. For dem af jer, der skal have propædeutiske kurser i både græsk og latin, kan hverdagen minde en del om den, I kender fra gymnasiet - og det er jo både godt og skidt. Godt, fordi det kendte er trygt, men skidt, fordi I måske havde forventet noget "mere" af et universitetsstudium. Der vil dog være enkelte faglige arrangementer, der giver luft og generel inspiration, men det sproglige og introduktive vil dog være i højsædet. Til jer har vi blot at sige: vær tålmodige! Det første år er

hårdt; I skal gå til mange timer og der er følgelig megen forberedelse, men allerede efter det første år, vil I føle, at I får lidt mere "luft" eller frihed. Friheden stiller så til gengæld så meget desto større krav til den enkeltes motivation og selvdisciplin. En god måde at håndtere friheden og det medfølgende ansvar på er at være fælles om den i læsegrupper og studiekredse. Under alle omstændigheder er det en god ide at etablere læsegrupper så tidligt som muligt i uddannelsen, især fordi vores uddannelser i vidt omfang er bygget op omkring selvstudium, men også fordi det er en god måde at lære nye mennesker at kende på. I "gamle dage", da der ikke var nær så mange studerende på vores institutter, var det ikke særligt svært at lære alle folk på ens årgang at kende, men nu begynder det måske at blive lidt sværere. Og det vil måske heller ikke føles nær så naturligt at lære nogle af de "ældre" studerende at kende, selvom det kan være særdeles nyttigt. Vær ikke bange for at tale med dem, de bider ikke! Forresten skal UTILE DULCI og den klassisk arkæologiske festforening nok sørge for at danne ramme om sammenkomster årgangene imellem.

Et universitetsstudium stiller selvfølgelig helt andre krav med hensyn til faglighed og selvstændighed end det, I er vant til, men der er jo ingen der forventer, at I er i stand til at leve op til de krav med det samme. Og hvis det kan være jer til nogen trøst, så føler alle sig en smule utilstrækkelige til tider, uanset hvilket niveau man befinder sig på.

Til sidst vil *Agoras* redaktion endnu engang byde jer

VELKOMMEN!

Redaktionelt forord

Efter *Agora* 1997-2 (Mindeskrift for Holger Friis Johansen), et bind på ca. 350 sider med 38 forskellige bidrag, udkommer nu nr. 3-4 (juni-august). Vi tror ikke, at mange vil være forbavsede over dette nummers beskedne omfang. Redaktionen ønskede, at *Agora* skulle udkomme i tiden op til semesterstart, således at de nye studerende kunne blive budt velkommen. Forresten er augustnummeret sædvanligvis lidt magere end de andre numre: aviser har det jo, som bekendt, ikke så godt med sommerferier som vores læsere og bidragydere forhåbentligt har haft!

Dette nummer er i al væsentlighed formet som en præsentation af næste semesters undervisning. De introducerende kurser og andre propædeutiske forløb bliver naturligvis ikke præsenteret her. De nye studerende vil få mundtlig vejledning og introduktion samt oplysninger om disse kurser ved det første møde på universitetet d. 27. august.

Connie Møller Christensen er ikke med i redaktionen af dette nummer, men vil efter en kort pause igen indtræde i redaktionen.

Illustrationen på *Agoras* forside viser en scene fra Euripides' *Ifigenia i Tauris*, hvor Ifigenia er ved at overrække Pylades brevet, der skal sendes til Argos. Motivet er fra en amfora (nu sandsynligvis forsvundet) af den gamle Buckingham samling (cf. L. Séchan, *Etudes sur la tragédie grecques dans les rapports avec la céramique*).

Lars Albinus' og Christoffer Gertz Bechs bidrag fortsætter den diskussion om metode, som vi har haft i løbet af E96 og F97.

Redaktionen takker alle bidragydere.

DEADLINE
for næste nummer:
13. oktober

Nekrolog

af Søren Egebak Thygesen

Jesper Sletting Jensen døde den 17. maj kun 27 år gammel. Jesper havde siden barndommen lidt af dårligt hjerte og var regelmæssigt indlagt på grund af dette, hvilket forsinkede hans studier. Jesper begyndte på Aarhus Universitet i 1990 og inden han kom til O & M i 1994, havde han været vejen omkring fysik. Han ville være klassisk filolog, men hans sygdom forhindrede ham i at komme i gang for alvor. Blandt venner var han kendt for sit altid gode humør, sin kærlighed til god mad og sine evner til at fremstille den.

Sin sygdom tog Jesper på sin helt egen måde, han var altid åben om den og de problemer den gav ham, og den syntes aldrig at tage livsmodet fra ham.

Jesper var en god og hjælpsom kammerat, og en flittig student, når hans sygdom tillod ham det. Han vil uden tvivl være savnet af mange.

Ære være hans minde.

En varm tak til alle der har sat deres navn i mindeskriftet for
Holger. Det har bevæget mig dybt, at så mange har ønsket at vise
Holger og hans gerning deres respekt.

Bente Friis Johansen

Undervisning

Institut for Oldtids- og Middalderforskning

PROPÆDEUTISK UNDERVISNING

(For studerende uden forkundskaber i græsk og latin).

Prop. græsk hold A (1. semester)

v/Jette Larsen Persiani

mandag, tirsdag, onsdag,
torsdag og fredag 8-9
i lok. 026, bygn. 327

Første gang 1. september.

For BA-stud. i latin, SF-stud. i OK og latin og for stud. i Klassisk arkæologi.

Prop. græsk hold B (1. semester)

v/Ivar Gjørup

mandag, tirsdag, onsdag,

torsdag 8-9 i lok. 440,
bygn. 325 og fredag 8-9 i
lok. 030, bygn. 328.

Første gang 1. september

For BA-stud. i klassisk filologi og græsk, SF-stud. i græsk.

Lærebøger: meddeles senere ved opslag eller ved semesterstarten.

Propædeutisk kursus i latin (1. sem.)

v/Otto Steen Due

mandag, tirsdag, onsdag,
torsdag og fredag 9-10 i
lok. 026, bygn. 327

Første gang 1. september.

Lærebøger: meddeles senere ved opslag eller ved semesterstarten.

INTRODUCERENDE UNDERVISNING

(For nye studerende i alle filologiske fag, også studerende uden sproglige forudsætninger. Kurset *Introduktion til studiet* er obligatorisk for alle BA-studerende og for SF-studerende efter ny ordning. Om de to arkæologikurser se de respektive studieordninger.)

Introduktion til studiet (1. semester)
v/Bent Dalsgaard Larsen
Første gang 4. september.

torsdag 10-12 i
lok. 026, bygn. 327

Introduktion til græsk arkæologi (hold 1)
v/Helene Hastrup
Første gang 3. september
For sidefagsstuderende i OK og græsk og ikke-1.års-BA-stud. i
klassisk filologi og græsk

onsdag 13-15
i Antikmuseet

Introduktion til græsk arkæologi (hold 2)
v/Helene Hastrup

For nystartede BA-studerende i klassisk filologi og græsk

Introduktion til italisk arkæologi
v/Helene Hastrup

torsdag 10-12 i
i Antikmuseet

TEKSTGENNEMGANGE OG ØVELSER

(A-tekstgennemgange er fortrinsvis for nye BA- og SF-studerende med sproglige forudsætninger fra gymnasiet eller de propædeutiske kurser, B-tekstgennemgange er mere avancerede, beregnede på OB- og KU-studerende og BA-, GU- og SF-studerende på 2. studieår.)

A-TEKSTGENNEMGANGE, GRÆSK

Homer
v/Connie Møller Christensen
Første gang 3. september.

onsdag og fredag 9-
10 i lok. 222, bygn.
323

Xenophon Memorabilia
v/Bent Dalsgaard Larsen

tirsdag, onsdag,
torsdag og fredag
8-9 i lok. 222, bygn
323

Første gang 2. september
Tekst: Xenophontis Opera Omnia rec. E.C. Marchant Tom II,
Oxford Classical Texts.
Grammatik: H.W. Smyth, Greek Grammar, Cambr./Harvard
Univ. Press.

B-TEKSTGENNEMGANGE, GRÆSK**Hesiod**

v/Bent Dalsgaard Larsen
Første gang 3. september.

onsdag 10-12 i
lok. 222, bygn. 323

Tekst: Hesiodi Theogonia, Opera et Dies, Scutum, Fragmenta selecta, ed. F. Solmsen, R. Merkelbach, and M.L. West, 1990, Oct.

Hippokrates

v/Henriette Bruun
Første gang 4. september.

torsdag 10-12 i
lok. 222, bygn. 323

Tekst: Hermann Grensemann: Die hippokratische Schrift "Über die heilige Krankheit", Ars Medica II, 1, Berlin 1968. Udsolgt, kopier vil blive udleveret.

A-TEKSTGENNEMGANGE, LATIN**Terents Adelphoe**

v/Poul Ole Jastrup

Første gang 1. september.

mandag, tirsdag, 9-10
og onsdag 15-16
i lok. 222, bygn. 323

Tekst: Terence: Adelphoe, ed. R.H. Martin (Cambr. G. & L. Class.).

Plinius' breve

v/Hanne Sigismund Nielsen
Første gang 5. september.

fredag 13-15 i
lok. 222, bygn. 323

Tekst: Plini Epistulae, ed. R.A.B. Mynors, Oxford Class. Texts.

B-TEKSTGENNEMGANGE, LATIN**Properts**

v/Hanne Sigismund Nielsen
Første gang 5. september.

fredag 10-12 i
lok. 222, bygn. 323

**Latinsk sprogkundskab for
BA-, GU- og SF-studerende**
v/Ole Thomsen
Første gang 1. september.

mandag 10-12
i lok. 222, bygn. 323

Græsk stil II
v/Poul Ole Jastrup
Første gang 1. september

mandag 13-15
i lok. 126, bygn. 323

Undervisning ved studenterinstruktører

Der vil i efteråret 97 blive afholdt to undervisningsforløb for BA- og SF-studerende ved studenterinstruktører, ét inden for latin og ét inden for græsk. Nærmere ved opslag.

kunstneriske medium, der mest direkte indgår i kristendommens formsprog. Forløbet, som også vil være af interesse for studenter i kunsthistorie og teologi, strækker sig over otte dobbelttimer:

- I) The Hellenistic origins of the Roman mosaic in the East
- II) The stylistic development of Roman mosaic in the East (end of 4th to 8th c.)
- III) The stylistic development of Roman mosaic in the East (end of 4th to 8th c.)
- IV) The mosaics in their architectural context: the public and private buildings
- V) The mosaics and their architectural context: the churches
- VI) The mosaics and their cultural or philosophical context (1)
- VII) The mosaics and their cultural or philosophical context (2)
- VIII) The problem of the workshops organization and of the models transmission

Græsk forhistorie

torsdag 15-18

v/Erik Hallager

Forelæsningserne finder sted i Center for Antikstudiers regi. Der henvises til Centrets læseplan.

Center for Antikstudier**LÆSEPLAN E97****Græsk forhistorie**

v/Erik Hallager og gæsteforelæsere
- for alle studerende

torsdag 15-18
i Antikmuseet

Uge 36: Generel introduktion
- med kronologi og arkitektur

v/Erik Hallager

Uge 37: Keramik
- minoisk og mykensk

v/Birgitta Hallager
og Søren Dietz

Uge 38: Håndværk
- typologi og anvendelse

v/Donniert Evely,
Oxford

Uge 39: Ikonografi
- fresker og segl

v/Olga Kryszkowska,
London

Uge 40: Skrifter
- Linear B

v/John Killen,
Cambridge

Uge 41: Skrifter
- Linear A, hieroglyffer og administration

v/Erik Hallager

Uge 43: "Samfund"
- religion og samfund

v/Robin Hägg,
Göteborg

Seminarrække for Ph.d.-studerende

v/Tønnes Bekker-Nielsen

tirsdag 13-16
i Antikmuseet

2. sept.: Historieteorier i antikken

16. sept.: Historieteorier om antikken

30. sept.: Kildekritisk metode

21 okt.: Samfundsstrukturer i antikken

4. nov.: Handel, markeder, transportforhold

18. nov.: Den antikke økonomi

2. dec.: Fremmedbilleder
 16. dec.: At få sine ting udgivet

Seminarrække for overbygningstuderende tirsdag 13-15
 v/Tønnes Bekker-Nielsen i Antikmuseet

9. sept.: Introduktion. At skrive speciale i antikken
 23. sept.: Litteratursøgning og bibliografisk metode
 7. okt.: At læse kildetekster
 28. okt.: Datering og kronologi
 11. nov.: Manuskriptseminar
 25. nov.: Elementære kvantitative metoder
 9. dec.: Historisk geografi

Gæsteforelæsninger og seminarer

3. september
 Helmut Koester, Harvard University:
 10.15-12.00 **Creation and origin of the Gospels**
 Forelæsningen finder sted i Mødesal 2, Studenternes Hus

14.15-16.00 **The recent debate of the historical Jesus**
 Seminaret finder sted i Mødesal 1, Studenternes Hus

18.-20. september
 Ph.d.-seminar:
The Reception of Antiquity in a Post-industrial Age
 (Arrangør: Vinnie Nørskov og Helene Blinkenberg Hastrup, Institut
 for Klassisk Arkæologi, tlf.: 8942 2081)

24. september
 Patrick Kragelund, Institut for Oldtids- og Middelalderforskning
 15.15 **Politiske drømme i republikkens Rom**

23.-25. oktober

Hyperboræerseminar:

Kunst i kontekst

(Yderligere information fås ved henvendelse på Institut for Klassisk Arkæologi, tlf.: 8942 2299)

12.-13. november

Maria K. Papathanassiou, University of Athens:

Iatromathematica: Medicine and Astrology in late Antiquity

Stephanus' of Alexandria *On the making of gold*: Theory of matter; One and Many; The enigma of philosophers

Undervisningsbeskrivelser

Græsk stil II.

af Poul Ole Jastrup

Enkelte *skal* have græsk stil II, flere kunne måske have godt af en afpudsning af deres kundskaber i græsk syntaks og morfologi (herunder reglerne for accenters rette placering).

Kurset vil strække sig over 2 semestre og tilrettelægges som en vekslen mellem læsning af udvalgte passager fra de attiske talere med *meget* tætgående grammatisk analyse og egentlige stiløvelser, altså oversættelse fra dansk til græsk.

Når jeg koncentrerer mig om de attiske talere, har det to grunde:

- græske stile skal traditionelt affattes på attisk græsk (4. årh.) og de attiske talere er noget nær det mest attiske, der kan opdrives,
- taler, især retstaler, er en genre, der let kan imiteres: de danske tekster, som skal oversættes til græsk, vil overvejende blive fiktive taler, hvor de udtryk kan bruges, som I bliver fortrolige med under tekstanalysen (og – vil jeg anbefale – under den sideløbende ekstensive læsning af attiske talere).

Kurset er åbent for alle, der har afsluttet kurset i sprogkundskab/græsk stil I. Grundbogen er – naturligvis – Smyth *Greek Grammar*. De tekster, vi skal læse, uddeles i kopi. Vi starter med Demosthenes' tale *Mod Konon* (en skrækkelig historie om druk, chikane og til sidst grov vold).

I begyndelsen vil begge timer gå med tekstlæsning og analyse, senere – fra oktober vil jeg tro – deles tiden mellem analyse i 1. time og opgave-gennemgang i 2. time.

Også de, der ikke skal op til eksamen, vil til den tid være velkomne til at besvare opgaverne.

Terents Adelphoe (A)

Dette er en A-gennemgang, dvs. at den skal kunne følges af de helt nye (og det kan den også, for teksten er ikke særlig svær), men lidt ældre GU-, BA-, SF-studerende er også yderst velkomne. Faktisk bør de følge gennemgangen, hvis de ikke har læst komedie før. Vi bruger Martin's kommenterede udgave (Cambridge Greek and Latin Classics), som kan fås i Stakbogladen.

Teksten er, som sagt, ikke så vanskelig (af latin at være), men den er på vers (iambiske senarer, septenarer og octonarer og trochæiske septenarer og octonarer), og jeg ville lyve, hvis jeg påstod, at det ikke er svært at skandere komedievers. Det er det, **men** det er mit ufravigelige mål, at **alle** skal lære at takle komedievers, forstå, hvad *brevis breviens*, også kaldet iambeforkortning, er for noget, og hvor den omstridte *ictus* (som nogle benægter eksistensen af) er placeret. Det metriske tænker jeg mig indøvet på to måder, dels ved at vi hver gang læser teksten op, dels ved at I fra tid til anden som hjemmeopgave får udvalgte passager af teksten i en udskrift (man kan faktisk hente hele teksten til Terents Adelphoe på Internet). I skal så med symboler gøre rede for metrikken (og får naturligvis opgaverne rettet).

Adelphoe er en festlig, vittig, underfundig, provokerende og tankevækkende komedie, hvis hovedpersoner er to sæt brødre: to gamle brødre, ungkarlen Micio og enkemanden Demea, og Demeas to sønner, Aeschinus, som Micio har adopteret, og Ctesipho, som faderen har beholdt. De to gamle er begge velhavende, men lever helt forskelligt: Micio er bymenneske, nyder livet og giver sin adoptivsøn lov til frit at udfolde sig med fester og løse damer (*meretrices* naturligvis): hvad han ikke ved, er, at den unge mand har gjort naboenkens unge datter gravid. Demea er af den gamle skole: sparsommelig, nøjeregnende, moraliserende, går op i sit landbrug og opdrager den anden søn til arbejdsomhed og dyd: hvad han ikke ved, er, at den unge mand er håbløst forelsket i en *psaltria* (harpespillerske), som hans bror påtager sig at bortføre med magt fra den *leno* (bordelejer, "pigehandler"), som ejer hende. Begge de gamle tror, at deres egne opdragelsesprincipper er vellykkede, men – som antydnet – der venter dem overraskelser, og hvem af dem, der triumferer til sidst skal ikke afsløres hér.

Det er virkelig en "klassisk" komedie i den forstand, at komikken – som ofte i det virkelige liv, kunne man fristes til at sige – skabes af gamle, selvglade, mistroiske, opfarende mænd, der tror, de har styr på tingene, og i hvert fald betragter deres egne meninger og beslutninger som uangribelige, men som i virkeligheden ikke fatter, hvad der sker omkring dem, og som bliver manipuleret af de unge og ikke mindst af snu slaver, som regel de eneste i den nye komedie, der fremstilles som intelligente.

Øvelser over Førsokratikerne - Fra Thales til Demokrit

af Erik Ostenfeld

Førsokratikerne udgør en helt speciel del af den græske kultur. Dette er perioden, hvor man forsøger at trække grænser i første række mellem religion på den ene side og filosofi og videnskab på den anden i de første græske forsøg på at give en rationel beskrivelse og forklaring af verden og vores erkendelse af den.

Der vil blive givet en indføring i græsk filosofi på grundlag af de få tekster (fragmenter), der er overleveret. Trods deres korthed giver de en glimrende introduktion til en stor del af de filosofiske problemer, der siden skulle optage grækerne (og os).

Vi vil benytte følgende grundbog: G.S. Kirk, J.E. Raven og M. Schofield, *The Presocratic Philosophers*, 1983 (2. udg.) (=KRS). Den indeholder de fornødne tekster med engelsk oversættelse. Hertil kan man for overblikkets skyld supplere med E. Hussey, *The Presocratics*, 1972 (begge er bestilt i Stakbogladsen og skulle være klar til semesterstart i rigelige mængder).

Til første gang bedes deltagerne *orientere sig* i kap. 1 (siderne 1-74!) i KRS, da jeg vil diskutere kildeproblemet og forløberne for den filosofiske tænkning den første gang d. 4 september.

* * * *

Tekstgennemgangen *Hippokrates: De Morbo Sacro*:

af Henriette Bruun

De Morbo Sacro er et af de ældste skrifter i *Corpus Hippocraticum*, der består af 56-65 anonymt overleverede værker om diverse medicinske emner. Det handler om epilepsi og er det eneste hippokratiske skrift, der både søger at forklare selve sygdommen epilepsi og de enkelte epileptiske anfald. I antikken blev epilepsi kaldt "den hellige sygdom," og denne betegnelse afspejlede de flestes opfattelse af lidelsen og dens årsag. Forfatteren af *De Morbo Sacro* tager kraftigt afstand fra at

betragte epilepsi som en hellig sygdom og søger at bevise, at epilepsi ligesom andre sygdomme har en natur og en årsag, og at den kan kureres ved hjælp af lægemidler og diæt.

En læge betragtes som en håndværker, der driver en forretning. Der kræves ingen autorisation til at udøve lægegeringen, hvorfor enhver kan nedsætte sig som læge. Det er derfor af afgørende vigtighed for patienterne at kunne skelne mellem en kompetent og en inkompetent læge, og de må selv vide noget om medicin. Når folk mødes, diskuterer de medicinske spørgsmål, ganske som de behandler andre emner, og i sådanne forsamlinger fremkommer lægerne med deres medicinske teorier og meninger. Medicin er som fag ikke et snævert afgrænset felt, og lægen befinder sig således i en situation, hvor der ingen faste faggrænser er. Dette betyder, at han ikke blot må konkurrere med andre "professionelle læger" (mere eller mindre kompetente), men også med "alternative behandlere." I *De Morbo Sacro* er det konkurrencen med sidstnævnte gruppe, som beskrives.

Forfatteren af *De Morbo Sacro* mener, at årsagen til epilepsi ligger i hjernen (der skulle gå 25 århundreder, før denne antagelse vandt almindelig anerkendelse!), og han beviser sin teori ved hjælp af empiriske iagttagelser, logiske slutninger og prognose. I tekstgennemgangen vil hovedvægten blive lagt på at give en vurdering af "graden" af "videnskabelighed" i værket - ikke ud fra en moderne synsvinkel, men på skriftets egne præmisser. Der vil i denne forbindelse blive draget paralleller til andre hippokratiske skrifter (især til *De Aere Aquis Locis*, der handler om omgivelsernes indflydelse på menneskenes karakter og helbred), men også til bl. a. Herodot.

Praktiske bemærkninger: Forløbet er en klassisk tekstgennemgang. Der læses efter Hermann Grensemann: *Die hippokratische Schrift "Über die heilige Krankheit," Ars Medica ii, 1, Berlin 1968.* Da denne tekststudgave er udsolgt fra forlaget, vil der blive udleveret kopier. De udgaver, der er udarbejdet af Littré og Jones (Loeb), kan ikke bruges som tekstgrundlag, idet disse tekststudgivere ikke havde kendskab til det tredje hovedhåndskrift C. Der forventes ingen forberedelse til første gang.

Litteratur og digtning i kejser Augustus' Rom

af Patrick Kragelund

Augustus' regeringstid opfattedes allerede i samtiden som en litterær "guldalder". Og dét med god grund. Få generationer har mønstret en række digtere som Vergil, Horats, elegikerne og Ovid. Men hvad var relationen mellem den nye, "genoprettede" samfundsorden og digtningen? Ikke kun så positiv, som den ydre succes kunne antyde. Det er velkendt, at nogle digtere fik tillagt en ny, repræsentativ rolle og modtog kejserens direkte eller indirekte støtte. I andre tilfælde var relationen dog mindre hjertelig. Få måneder efter at have indledt sin politiske karriere godkendte Augustus dødsdommen over ingen ringere end Cicero (43 f.Kr.), i tyverne tvang han "elegiens fader" Gallus til at begå selvmord, og få år før sin død sendte han uden lov og dom Ovid, tidens ubestridt største digter, i livsvarigt eksil (8 e.Kr.).

Det er målet med kurset at præsentere de relevante forfatterskaber, idet vi i hvert enkelt tilfælde læser et par kortere afsnit (andet tillader tiden ikke), der belyser forholdet mellem litteraturen og magten. Hvordan var relationerne i republikkens sidste århundrede, og hvordan ændredes de under Augustus? Fra hvilke miljøer rekrutteredes digterne og historikerne, og hvem var deres læsere? Og hvordan afgrænses og beskrives perioden i de gængse håndbøger?

Altså lutter store spørgsmål - men samtidig forhåbentlig en introduktion, der vil give lyst til selv at læse videre.

Til undervisningen benyttes som grundbøger et tekstudvalg med oversættelse af

M. von Albrecht (udg.), *Augusteische Zeit, Die römische literatur in Text und Darstellung* bd. 3

Reklams Universal-Bibliothek nr. 8068 (6) (Stuttgart 1987)

og en udgave af Augustus *Res gestae*, f.eks. den af M. Giebel (udg.), *Augustus. Res gestae, Tatenbericht*, Reklams Universal-Bibliothek nr. 9773 (Stuttgart 1975).

De koster henholdsvis 18 og 6 DM, og kan erhverves billigt og hurtigt fra

Dansk Boghandel

Norderstrasse 74

Postfach 328

D-2390 Flensburg

Tyskland

tlf. fra Danmark OO49 461 17571 (de taler også dansk).

Som orientering om historisk baggrund er A. Wallace-Hadrill, *Augustan Rome* (Bristol 1993) - i serien Classical World, ISBN 1-85399-138-4 en god begyndelse. Den koster £ 7.95.

Kejser Tiberius hos Tacitus

af Patrick Kragelund

Vi skal læse første bog af Tacitus' *Annales* + brudstykker fra de følgende.

Tacitus er kejsertidens store historiker, og hans forfatterskab et af dem, der har sat sig afgørende spor i europæisk litteratur. Med sine *Årbøger* tog han fat på sin vistnok sidste opgave, at skildre kejserdømmets tilblivelse. Indledningen til dette storværk er et mesterstykke. Dristigt og logisk, men også uventet begynder han med Augustus' død og begravelse i 14 e.Kr. og hvad deraf fulgte. Andre var begyndt ved Actium, eller med Det første Triumvirat, men Tacitus synes indirekte at hævde, at det først var med Tiberius' magtovertagelse, at kejser-dømmet etablerede sig som system.

Dermed får Tiberius fra først af en hovedrolle i historien. Portrættet af "manden, der ikke ville være kejser" er et af oldtidslitteraturens mest fascinerende - men er det, som historikeren betyder, og forventedes at bedyre, skrevet *sine ira et studio*?

I skal anskaffe en udgave med de seks første bøger af *Annalerne* (f.eks. OCT eller Loeb) og en oversættelse, f.eks. Michael Grants i Penguin + R. Martin, *Tacitus* (Bristol 1994) ISBN 1-85399-431-6. Den koster £ 12.95.

Nyt fra den religionsvidenskabelige front

af Lars Albinus

Som religionshistoriker kan man let komme til at føle, at man befinder sig i et ingenmandsland. I det religionsvidenskabelige fagfællesskab savner man undertiden ligesindede inden for emnestudierne (for mit vedkommende den græske oldtid), ligesom man blandt filologer kan savne den orienteringshorisont, der kendetegner en komparativ religionsforskning. Det ideelle vil for mig at se være, at de to fagdiscipliner drager nytte af hinanden, men der er tit langt fra gode målsætninger til praktisk virkelighed. Der gives situationer, hvor man føler sin egen svigtende kompetence, og der gives situationer, hvor de konkrete arbejdsprocesser simpelthen ligger for langt fra hinanden. I realiteten er det derfor ofte blot inden for ens eget fag, at man bruger kræfterne på at diskutere og perspektivere. Det er måske også godt nok. Men på opfordring fra AGORAs redaktion skal jeg alligevel komme med en kort kommentar i dette forum.

Den direkte anledning er, at der netop som den anden af tre IAHR¹ konferencer i Norden, er afholdt en konference (inkl. Ph.D. seminar) i Turku, Finland, under temaet *Methodology in the Study of Religion*. Et referat af konferencen vil næppe have nogen interesse i denne sammenhæng, men det kan måske være på sin plads at trække på et overordnet indtryk. Blandt de mange opfattelser af fagets metodologi, som blev givet til kende, markerede en scientistisk position sig forholdsvis stærkt², men med et begreb som *ethnohermeneutik* blev det dog også pointeret, at det religionsvidenskabelige feltarbejde under alle omstændigheder er fortolkningspraksis. Den filologiske forskning har traditionelt stået stærkt i religionsforskningen, men var ikke talstærkt repræsenteret blandt foredragsholderne. Det er forhåbentligt ikke et udtryk for, at filologisk skolede forskere ikke har noget at sige om teori og

¹ IAHR står for *International Association for the History of Religions*. Således betegner DAHR tilsvarende den danske afdeling.

² Hermed hentyder jeg til forsøget på at overføre naturvidenskabelig metodik til "humanistiske" studier.

metode, og det er forhåbentlig heller ikke et udtryk for at komparativt og teoretisk skolede religionsforskere ikke tager filologien alvorligt.

Så meget kan religionsforskere i almindelighed enes om, at den indsats man yder på det historiske og sproglige område skal opvejes af en refleksion over, hvilket fænomen, man egentlig studerer, når man studerer "religion". Det stiller mange spørgsmål, der er lige så spændende at diskutere, som de er vanskelige at besvare. De bedste konferencer kommer ikke med færdige svar, men stiller nogle gode og i bedste fald nye spørgsmål. I den henseende var konferencen i Turku ingen undtagelse. Der blev dog ikke stillet mange spørgsmål til forbindelsen mellem klassiske filologisk-historiske forsknings-traditioner på den ene side og antropologiske (fx strukturelt eller kognitivt orienterede) traditioner på den anden. Ikke desto mindre har vi at gøre med to arbejdsområder, der er karakteristiske for det felt, religionsfaget har udviklet sig inden for (og stadig udvikler sig inden for). Min personlige ambition er at forene et arbejde som religionshistoriker og religions-teoretiker. Jeg stræber efter at arbejde mig hen imod en konstruktiv overenskomst mellem indsigter, der så at sige er hinandens mulighedsbetingelser, *det historiske* og *det almene*, eller for at sige det så overordnet som muligt: Forbindelsen mellem fortid og nutid. Vejen dertil må være kritik, ikke mindst selvkritik.

Målsætningen for komparative studier må vel, når alt kommer til alt, være en universel taksonomi, eller i det mindste en vis tværkulturel generalisering, men dette bør, efter min mening, ikke betyde, at man nonchalant giver afkald på bredden i monografiske eller kulturspecifikke studier³, ligesom det er beklageligt, hvis man inden for sådanne studier (og herunder hører jo den antikhistoriske religionsforskning) lader hånt om, at der opnås indsigter, som faktisk går på tværs af lokale og kulturspecifikke skel. De færreste forskere overkommer begge dele på én gang, og som religionshistoriker må jeg nok indrømme, at min fagidentitet trækker mest på en fænomenologisk (eller religionsteoretisk kompetence). Jeg henstiller egentlig blot til, at selvtilstrækkeligheden ikke får overtaget, hverken inden for den ene eller den anden fagdisciplin. Efter min bedste opfattelse er vores berettigelse på et universitet, at vi forsøger at åbne for et *udsyn*, der ideelt set vækker genkendelse

³ Jf. "thick description", som Clifford Geertz har kaldt repræsentationen af et folks eget begrebs- og symbolunivers, *Religion as a Cultural System*, London, 1966.

disciplinerne imellem. Vi bør for alt i verden undgå det faglige *snæversyn*.

I Turku mærkede jeg en stærk vilje blandt langt de fleste af mine fagfæller til at stå last og brast om fagets videnskabelige lødighed. Fænomenet "religion" er, analytisk set, hverken mere eller mindre transcendent funderet end andre samfundsfænomener og bør altså slet og ret studeres som en kulturel manifestation. Det er ikke den moderne religionsvidenskabs opgave at formidle religiøse "sandheder". En disciplin som "Interfaith Dialogue", der dog forekommer i dagens universitetsverden, ligger meget langt fra den orientering, der præger IAHR (og de forskellige nationale afdelinger herunder). Religionsvidenskab er et kritisk fag, der vedkender sig sin brug af visse analytiske og argumentative standarder, men vel at mærke også et fag, der på samme basis bør tage enhver begrundet kritik af sig selv alvorligt. I den henseende er historieforskningen, inklusiv den filologiske fagtradition, for mig at se, stadig med til at etablere et helt uomgængeligt grundlag for viden og refleksion. Den historiske selvbesindelse er særlig vigtig nu, hvor religionsforskningen er inde i en rivende udvikling (hvilket den i øvrigt har været lige siden dens moderne etablering i det forrige århundrede). Studier af strukturelle og kognitive træk ved det religiøse sprog er sen selvfølgelig del af religionsforskningen, blot forstår jeg ikke, hvis nogen i fuldt alvor vil fundere en sådan tilgang i en universalisme, der undgår sproget selv og dets intersubjektivt involverede implikationer af fortolkning og historie.

Relativisme, humanisme og dannelse i Faklen

af Christoffer Gertz Bech

I sin artikel i mindeskriftet for Holger Friis Johansen har Asger Ousager rettet sit skyts mod hvad han betragter som pladderhumanisme, eksemplificeret ved Faklen, og ideen er tilsyneladende at forsvare en eller anden form for nationalisme. -For mig at se er forsvaret dog en kende hullet; derimod har jeg svært ved at se, hvad galt der skulle være i at være det, han kalder pladderhumanist.

Lad mig begynde bagfra, med AO's konstatering af, at resultatet af Faklens relativisme, der skulle bestå i den opfattelse, at enhver

kultur på egne præmisser er ligeså god som enhver anden, ender i subjektivismen. Hvad er egentlig pointen her?

"Subjektivismen" er åbenbart et eller andet fyord, der ikke behøver nærmere forklaring. Hvis AO dermed mener en benægtelse af objektive forudsætningsfri, eviggyldige sandheder, så har han ret, så er Faklen subjektivistisk, hvilket der ikke burde være noget odiøst i; variationer over et sådant synspunkt kan findes hos så mange, Wittgenstein, Nietzsche, Kuhn, Bohr, you name'em. Jeg har en anelse om, at det AO mener er noget i retning af, at en relativisme leder til en eller anden kaostilstand, hvor ingen faste holdepunkter findes, hvor alt er lige gyldigt og dermed ligeegyldigt. Denne indvending mod relativisme er lige så udbredt som den er uholdbar og bygger på en fejlagtig opfattelse af relativismen som normativ, som et forsøg på at nedbryde den velkendte verdensorden. Den er imidlertid deskriptiv, en simpel konstatering af, at de normer og sandheder, vi til daglig går og holder os til, ikke er funderet på urokkelig klippegrund - men at de vel at mærke klarer sig fint for det. Spørgsmålet er ikke, om vi kan klare os uden absolutte værdier, for vi har aldrig haft dem, men hvad der egentlig skulle gøre dem nødvendige.

For AO's eget vedkommende søges et grundlag i en nationalisme, udtrykt ved slagordet "Danmark for danskere". Dermed menes "de indfødte danskeres forret til landet", det skulle ligefrem være en tautology. I så fald er det nu nok lidt sært at udlede alverden af den, for en tautology er pr. definition en fuldstændig intetsigende påstand ("enten regner det, eller også regner det ikke", "krisen kan kun afværges ved at træffe de nødvendige foranstaltninger"). Det kunne selvfølgelig også tænkes, at der har været lidt grus i AO's begrebsmaskineri, og at han rent faktisk har haft til hensigt at fremsætte en påstand med kognitiv mening. I så fald må han dog medgive, at den også meningsfuldt kan betvivles og derfor kræver en eller anden form for argumentation at støtte sig til. En sådan synes AO faktisk også at være leveringsdygtig i, når han gør sig sine overvejelser om fællesskaber og hvorved man kvalificerer sig til at indgå i dem: "Indskrænker man de naturretslige antagelser til et mindstemål, synes intet retskrav at kunne gøres gældende om at blive optaget i noget andet fællesskab end det, man som efterkommer af sine biologiske eller adoptive forældre i forvejen er blevet en del af".

Jeg kender til mindstemål på ørreder og hornfisk, men ikke på naturretslige antagelser, og skulle et sådant vitterligt findes, må fiskeriinspektionen omgående have fat i Faklen, som tillader sig at

føre diskussionen uden at referere til nogensomhelst form for naturet. Faklen spekulerer ikke i regier og kriterier for fællesskab, men er fortaler for en humanisme - med eller uden pladder, det afhænger vel af øjnene, der ser - , hvor samhørigheden mennesker imellem er det primære, og eventuelle forskelle det sekundære. Som det var tilfældet med relativismen synes AO at insistere på livrem og seler, inden han vover sig ud i den barske virkelighed; det virker som om der er en skjult antagelse om en Hobbes'sk naturtilstand, hvor menneskene som udgangspunkt antages at være fjendtligt indstillede over for hinanden og hvor fællesskabet er noget sekundært, der skal etableres gennem eksplicitte kriterier. Faklens humanisme går ud fra venlighed og opofrelse som en umiddelbar, menneskelig omgangsform - igen ikke noget enestående synspunkt, det præger fx antik tankegang jvf. de homeriske digtes idealer om gæstevenskab; man skal ikke have en blomst med til værtinden som kompensation for ulejligheden, det er tværtimod gæsten, som skal have noget. Endnu idag siger man på Balkan, at "en gæst i huset er Gud i huset". Dette står i skarp modsætning til den herhjemme alt for udbredte kræmmermentalitet, hvor man for alt i verden ikke må komme til at ofre mere end højst nødvendigt, og hvor en fremmed ses som en potentiel trussel mod identitet og pengepung - eventuel venlighed kan først komme på tale, når man kan være helt sikker på, at det ikke kommer til at koste.

Nu har AO sine grunde til at fremføre sin nationalisme; det har i sidste ende at gøre med dannelsen, en anden af Faklens mærkesager. Denne dannelse, pointerer AO, er ikke en i et tomrum frit svævende størrelse, den udspringer altid af et givet fællesskab. Det kan man jo kun være rørende enig i. Men hvorfor netop nationalstaten skulle udgøre den store, forkromede og saliggørende referenceramme, står hen i det uvisse. Den dannelse, som jeg i al ubeskedenhed vil hævde at være i besiddelse af, er i hvert fald ikke i synderlig grad nationalt præget. Den tager udgangspunkt i et akademisk miljø, og jeg deler den i højere grad med en student fra Langtbortistan end en murersvend fra Nørre Bøvelse. Men OK, jeg medgiver da gerne, at dele af min kulturelle referenceramme udspringer af noget specifikt dansk. Det hverken kan eller vil jeg løbe fra, men derfor er det egentlig også inderligt ligegyldigt at opholde sig ved. AO skriver, at "synsvinklen for almindelsen i Danmark må . . . være dansk". Hvis det er ment som en simpel konstatering, er det da vist en tautologi, og dermed er det temmelig overflødigt at gøre opmærksom på. Det synes dog

at være ment som en norm for, hvordan indvandrere bør opføre sig, når de indfinder sig på vore kanter.

Netop her er det, at Faklens relativisme bliver så vigtig. Jeg må kunne indse, at min måde at se verden på, hvor uomgængelig den end er for mig selv, dybest set er noget kontingent, noget som kunne være anderledes, og især, at jeg ikke har noget grundlag for at dømme andre kulturer som tilbagestående, fordi de tilfældigvis gør tingene på en anden måde. Og skulle de ønske at udøve deres særlige livsform i mit land, skal de være velkomne - de er stadig først og fremmest mennesker, med lige så gyldige grunde til deres handlinger, som jeg måtte have til mine. Derimod vover jeg mig ind på en farlig glidebane, hvis jeg ikke kan udøve venlighed og gæstfrihed uden at stille betingelser. Den slags medfører en ubehagelig tendens til at se andre mennesker som noget, der står i opposition til mig selv og som kræver mistænksomhed og mistillid som umiddelbar reaktion, en indstilling, som står i skarp opposition til Faklens humanisme. Så længe det, der er os fremmed, kan sættes i bås som overtro, barbari eller en trussel mod vor egen aneddam, lurer faren for også at se det som noget ondt, der bør undgås, fjernes eller eventuelt udryddes. Skræmmende eksempler på den yderste konsekvens turde være velkendte af alle, og Faklens ærinde er at hindre, at noget sådant sker igen.

GÅ IKKE GLIP AF TEGNESERIEN

OM

ODYSSEUS

-- Fortsætter i næste nr. af "Agora" ---!

DEADLINES 1997

1997 1: Januar - 21. januar

1997 2: April - 7. april

1997 3: Juni - 12. maj

1997 4: August - 18. august

1997 5: November - 13. oktober

1997 6: December - 1. december

Hvordan kan man få

**MINDESKRIFT
for
Holger Friis Johansen?**

Mindeskiftet er gratis. Men vi vil dog bede alle interesserede om at sende kr. 15,- i frimærker (eller evt. på en check) til Institut for Oldtids- og Middelalderforskning til dækning af porto udgifter.

AGORA-ABONNEMENT

AGORA er ligeledes gratis og her er det muligt at tegne abonnement. Porto udgiften beløber sig her til kr. 5,- pr. nummer (der udkommer seks numre årligt). Det er muligt at betale med frimærker eller check.

AGORA er institutavis for både Institut for Klassisk Arkæologi og Institut for Oldtids- og Middelalderforskning, men indeholder ofte bidrag fra forhenværende studenter og gymnasielærere. Det er således et meget alsidigt blad, der forsøger at holde kontakt mellem nuværende og forhenværende studenter ved Aarhus Universitet og informere om institutternes liv.

Institut for Oldtids- og Middelalderforskning
Bygning 414-415, Ndr. Ringgade
8000 Århus C.